

6. Соловей С. Удосконалення виховної системи вищого навчального закладу у світлі Болонського процесу / С. Соловей, В. Демчик // Рідна шк. – 2005. – № 6. – С. 37–39.
7. Тлумачний словник української мови / [за ред. д-ра філолог. наук, проф. В. С. Калашника]. – 2-ге вид., випр. і доп. – Х. : Прапор, 2006. – 992 с.
8. Чибісова Н. Г. Формування культурної особистості – завдання сучасної освіти / Н. Г. Чибісова // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 3. – С. 135–140.
9. Щербань П. Українська національна ідея і сучасні проблеми виховання учнівської та студентської молоді / П. Щербань // Вища освіта України. – 2005. – № 4. – С. 62–67.

Статтю подано до редколегії
14.03.2012 р.

УДК 37.036

О. С. Бартків – доцент кафедри соціальної педагогіки
Волинського національного університету імені Лесі
Українки;

Є. А. Дурманенко – доцент кафедри соціальної
педагогіки Волинського національного університету
імені Лесі України

Формування креативності майбутніх фахівців в умовах університету

*Роботу виконано на кафедрі соціальної педагогіки
ВНУ ім. Лесі України*

У статті проаналізовано особливості формування креативності майбутніх фахівців в умовах університету; визначено поняття креативності особистості, співвідношення креативності з творчістю; розкрито роль викладача університету у процесі формування креативності студентів.

Ключові слова: творчість, креативність, особистість студента, креативний простір, креативне мислення.

Бартків О. С., Дурманенко Є. А. Формирование креативности будущих специалистов в условиях университета. В статье проанализированы особенности формирования креативности будущих специалистов в условиях университета; определена сущность понятия креативности личности, соотношение понятия креативности с творчеством; раскрывается роль преподавателя университета в процессе формирования креативности студентов.

Ключевые слова: творчество, креативность, личность студента, креативное пространство, креативное мышление.

Bartkiv O., Durmanenko E. Formation of the Creativity of Future Specialists in the University. The article analyzes the features of creativity formation of future specialists in the university; a definition of creative personality, correlation between creativity and creation art are given, presents the role of University teacher in the process of creativity of students.

Key words: creation art, creativity, individual student, creative space, creative thinking.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сьогодні, як ніколи, гостро постає перед вищою освітою завдання переосмислити свою роль у підготовці фахівців нової генерації. Одним зі шляхів вирішення цього завдання є *креативна освіта*, яка передбачає *творчість суб'єктів* крізь їхню особисту участь в активних дослідженнях, якими *осягається здобуття нових знань*. На цьому наголошено у законі України «Про вищу освіту» та в декларації Всесвітньої конференції з вищої освіти ЮНЕСКО «Вища освіта у XXI столітті: бачення та дії», яка розглядає *креативність як інноваційний навчальний підхід*. З огляду на це, зростає відповідальність вищої школи за виховання креативної, творчої особистості майбутнього фахівця, здатного бути висококваліфікованим, конкурентоспроможним, діяльним, активним у соціальному та професійному житті. Отже, *актуальною* є проблема пошуку нових змісту, форм і методів організації навчально-виховного процесу, спрямованих на розвиток творчого потенціалу, формування креативності студента вищого навчального закладу.

Суттєвою відмінністю класичних університетів від інших є ґрунтовна спеціальна наукова підготовка майбутніх фахівців. Цілеспрямована креативна освіта зазвичай залишається другорядною. Як свідчить практика, сьогодні, на жаль, у класичних університетах недооцінюється креативний аспект у професійній підготовці, що й знижує рівень професійної компетентності випускників.

Отже, актуальність *досліджуваної проблеми* пояснюється необхідністю подолання протиріч між потребами сучасної української держави в підготовці творчих професійних кадрів і тими педагогічними умовами, які ще не повною мірою забезпечують відповідний стан фахової кваліфікації випускників класичних університетів. Формування креативності особистості є важливим складником феномену всебічного й гармонійного формування людини, а тому пошук відповіді на загальні й конкретні питання зазначеної проблеми є актуальними, а їх розв'язання позитивно впливатиме на процес цілісного творення особистості майбутнього фахівця.

Аналіз наукових досліджень із цієї проблеми. Питанням креативності особистості займалися такі науковці, як: В. Андреев, Л. Алексеєва, Л. Анциферова, Г. Балл, Д. Богоявленська, В. Бондаровська, Н. Ветлугіна, Н. Вишнякова, Ч. Гаджієв, М. Гнатко, Р. Грановська, Л. Гурова, М. Данилов, В. Єлисеєв, В. Зарецький, Т. Калошина, О. Леонтьєв, І. Лернер, В. Мазолін, О. Матюшкін, В. Моляко, Я. Пономарьов, О. Тихомиров, О. Чебікін, О. Шеїн, В. Шинкаренко та ін. Так, зокрема дослідження становлення креативної особистості педагога займалися: Ю. Азаров, Ю. Бабанський, Б. Брилін, Р. Гуревич, І. Зязюн, В. Кан-Калик, Н. Кичук, Н. Кузьміна, В. Лісовська, Л. Лузіна, Н. Мойсеюк, М. Поташник, В. Сластьонін, С. Сисоєва, М. Сметанський, Г. Тарасенко, Н. Тверезовська та ін.

Аналіз психолого-педагогічної теорії, дисертаційних і монографічних досліджень свідчить про те, що проблема формування креативної особистості, пошуку форм і методів, підходів реалізації креативної освіти є не нова і є чимало науково-практичних розробок її вирішення. Однак дослідження актуального стану її вирішення дає підстави для визначення низки суперечностей: між внутрішнім прагненням особистості майбутнього фахівця творити та зовнішніми впливами освітнього і суспільного середовища, які мають стандартизований характер, що, в свою чергу, знесоблює особистість студента; використанням переважно репродуктивних методів навчання й виховання та необхідністю творчого, оцінного засвоєння й застосування знань; потребою в неординарних, креативних фахах у різних галузях і відсутністю чіткого відповідного методичного й технологічного забезпечення для розвитку цих якостей у майбутніх фахівців у системі професійної підготовки.

Метою нашої статті є теоретико-методичний аналіз формування креативності студентської молоді в умовах класичного університету.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Кожна людина є творчою. Творчість залежить від особистісних якостей, розширення свідомості, чутливості сприйняття, культурного розвитку, напруженого прагнення до пізнання навколишнього світу, самовдосконалення та самореалізації. Так, М. Реріх стверджував, що творити здатна культурна (цілісна) особистість, якій характерні витонченість, усвідомлення синтезу та «прийняття поняття культури».

Аналіз психолого-педагогічної теорії свідчить, що існують різні підходи до визначення креативності. Наприклад, Д. Богоявленська тлумачить креативність як інтелектуальну активність особистості; О. Морозов – як загальну здібність людини; М. Холодна – як творчу інтелектуальну здібність особистості; В. Шадріков – як духовну якість людини. А. Маслоу і К. Роджерс під креативністю розуміють життєвий стиль чи особистісний розвиток; Дж. Гілфорд, П. Торренс, Д. Треффінджер креативність вбачають у когнітивному процесі; Р. Муні, М. Роудз, Г. Еквалл, С. Іаксен – у здатності особистості досягнути креативного результату в процесі напруженої діяльності у сприятливому середовищі [1; 4].

Отже, креативність особистості – це загальна здатність людини до відхилення від стереотипних засобів мислення, здатність її до творчості; психічний чинник, що пов'язаний з діяльністю підсвідомості та спрямований на створення оригінального продукту. Творчі задатки особистості тією чи іншою мірою піддаються розвитку, і при створенні *креативного простору* на їх базі можна сформувані певний рівень розвитку креативних компонентів професійного мислення.

Під час дослідження ми встановили, що часто поняття «креативність» співвідносять із поняттям «творчість». Так, І. Зязюн визначає творчість як *процес створення суб'єктивно нового, що базується на здібності висувати оригінальні ідеї, використовувати нестандартні способи діяльності*.

Креативність же – здатність генерувати нові, оригінальні ідеї, знаходити нетрадиційні способи розв'язання проблемних завдань. Отож, креативність є складником творчості [2, 6].

Отже, під креативністю ми розуміємо інтегративну інтелектуально-особистісну якість індивіда, яка виражається в здатності до самостійного визначення проблеми, генерування нових, оригінальних ідей, знаходження нетрадиційних і нестандартних способів розв'язання проблемних завдань. Зауважимо, що творчість і креативність пов'язані з соціальною активністю людини. Однак творчість, на наш погляд, доцільно розглядати як характеристику процесу (діяльності) суб'єкта (процесуально-результативний аспект), а креативність – як якість (властивість) особистості, яка відображає творче ставлення людини до світу (суб'єктно-зумовлений аспект).

Зупинимось на аналізі формування креативності майбутнього фахівця в умовах університету. Так, аналіз різних наукових джерел засвідчує: формування креативності студента здійснюється значно складніше, ніж оволодіння ним знаннями. Це, зокрема, знаходить свій вияв у невмінні студентів визначати конкретну проблему та приймати самостійні рішення щодо її вирішення, відійти від алгоритму, визначеного зразка, вільно висловлювати різні судження за тих чи інших ситуацій, у тому числі й нестандартних, генерувати певні задуми, гіпотези, ідеї у процесі розв'язування завдань, самостійно здобувати знання, мислити нетривіально, робити логічні висновки, узагальнення, абстрагуватись, порівнювати, зіставляти.

Звідси логічним є висновок про необхідність розвитку у студентів дивергентного, тобто творчого (Дж. Гілфорд), нешаблонного (Е. де Бono) мислення, яке може формуватися в *креативному просторі*. Термін «креативний простір» гармонійно узгоджується з прийнятим у педагогічній науці поняттям «творчий освітній простір», під яким зазвичай розуміються такі соціальні та психолого-педагогічні умови, які сприяють вільному прояву творчого мислення, розвивають його креативну складову частину, включаючи прояви рефлексивних процесів на заключному етапі розв'язання професійного завдання, що має творчий характер [3].

Створення креативного («творчого освітнього») простору і використання спеціальних методів навчання може підвищити рівень розвиненості креативного складника професійного мислення студентів, але якісно нового рівня досягають лише ті з них, індивідуальні особливості яких дозволяють їм бути чутливими до цих методів.

У процесі дослідження ми встановили, що навчально-виховний процес в університеті має бути спрямований на формування креативності студентів за такими аспектами:

- 1) особистісний (особливості креативної особистості);
- 2) предметно-процесуальний (постановка та розв'язування творчих завдань);
- 3) продуктивно-результативний;
- 4) соціально-управлінський (умови креативного розвитку, самовираження й непряме управління співтворчим процесом навчання й виховання).

Тобто, навчально-виховний процес в університеті має бути креативним, тобто спрямованим на пошук проблем; заглиблення студента в її розв'язання, «виношування» ідеї нестандартного вирішення, усвідомлювання або осяяння («інсайт») і застосування. Лише в цьому випадку рух навчально-виховної діяльності студентів буде спрямований до творчого стану [3; 5].

Отже, процес діяльності (навчальної, наукової, громадської) студента в університеті потрібно організувати таким чином, щоб його складовими частинами ставали елементи творчості, якими передбачаються такі, зокрема, вміння: комбінувати, аналізувати, систематизувати, узагальнювати; генерувати певні ідеї, гіпотези, здогадки під час розв'язування різних задач і завдань; застосовувати знання в нових умовах, часто ускладнених, з елементами творчості, нестандартно підходити до досягнення поставленої мети.

У процесі формування креативності майбутнього фахівця, крім змістово-процесуальної організації навчально-виховного процесу в університеті, велику роль відіграє особистість викладача. Ми наголошуємо на *творчому потенціалі особистості педагога – викладача університету*. Творчого педагога завжди вирізняє постійний пошук оптимальних дидактичних, виховних, методичних та інших педагогічних рішень. Лише креативний фахівець може сформувати творчу особистість майбутнього спеціаліста, якому характерні цілеспрямованість, наполегливість, ініціативність, самостійність, сміливість, організованість. Тільки від наслідування-копіювання через творче наслідування і наслідувальну творчість розвивається справжня творчість.

Висновок. Формування креативності майбутнього фахівця є актуальною і своєчасною проблемою, на розв'язання якої має бути спрямована навчально-виховна діяльність вищого навчального закладу. Сутність процесу формування креативності студента університету ми характеризуємо як таку навчально-освітню діяльність, яка спрямована на забезпечення креативно спрямованої особистості студента *системою професійних знань, в основі яких є дивергентний спосіб мислення, значний рівень інтелекту та розвиток його конструктивно-проективних, організаційних, комунікативних, інформаційних, аналітичних, прогностичних, креативно-дослідницьких, рефлексивних умінь.*

Умовами формування креативності студентської молоді є організація креативного освітнього простору, який забезпечував би оволодіння студентами оцінними професійними знаннями, розвиток професійного креативного мислення; стимулювання і залучення до активної творчої діяльності студентів, у тому числі й позааудиторної, суб'єкт-суб'єктна взаємодія студента і викладача, креативність особистості педагога.

Список використаної літератури

1. Гриненко І. Інноваційні прийоми та методи розвитку креативності при навчанні іноземних мов / І. Гриненко // Наук. зап. Ніжин. Держ. ун-ту ім. М. Гоголя. Серія : Психолого-педагогічні науки. – Ніжин : НДУ, 2005. – № 3. – С. 136–140.
2. Зюзян І. А. Філософія педагогічної дії : монографія / І. А. Зюзян. – К. : Черкаси : Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – 608 с.
3. Малій Н. Ю. Психолого-педагогічні умови розвитку креативної складової професійного мислення студентів вищих навчальних закладів / Н. Ю. Малій // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України : за ред. С. Д. Максименка. – К., 2008. – Т. X, ч. 5. – С. 353–361.
4. Морозов О. М. Психологія особистості: оперативна аудіовізуальна діагностика : навч. посіб. / О. М. Морозов. – К. : Вид. Паливода А. В., 2008. – 328 с.
5. Нечепоренко М. В. Загальна естетична культура як педагогічна проблема / М. В. Нечепоренко // Наук. зап. каф. педагогіки ХНУ. – Х. : Основа, 2004. – Вип. XII. – С. 148–154.
6. Шахіна І. Ю. Використання інформаційних технологій для формування креативності студента / І. Ю. Шахіна // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. : редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ–Вінниця : ООО «Планер», 2005. – Вип.8. – С. 499–505.

Статтю подано до редколегії
15.03.2012 р.

УДК 001.92-057.87

А. Л. Гусак – аспірант Волинського національного університету імені Лесі Українки

Критерії, показники та рівні сформованості інформативної компетентності майбутніх фахівців

*Роботу виконано на кафедрі соціальної педагогіки
ВНУ ім. Лесі Українки*

Обґрунтовано необхідність точного визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості інформативної компетентності. Визначено поняття «інформативної компетентності», «рівнів сформованості інформативної компетентності». Представлено авторську модель інформативної компетентності. Розкрито взаємозв'язок компонентів, критеріїв та показників сформованості інформативної компетентності студентів непрофільних спеціальностей.

Ключові слова: інформативна компетентність, моніторинг, критерії, показники, рівні сформованості інформативної компетентності.